

**Синиша Темерински,
(Републички завод за заштиту
споменика културе, Београд)**

БАЗА ПОДАТАКА СТАЊА И МЕРА ЗАШТИТЕ НЕПОКРЕТНИХ КУЛТУРНИХ ДОБАРА КАО МОГУЋНОСТ ЕГЗАКТНОГ ПЛАНИРАЊА

Радови на непокретним културним добрима се планирају у оквиру службе заштите споменика културе тако што се планови рада појединих завода и појединих конзерватора усклађују и одређују се приоритети. Али, није увек стање једног споменика оно што га сврстава међу приоритете, често су то захтеви за рад на одређеном објекту, али и интересовање самих конзерватора за поједине споменике. Да би се на егзактнији начин утврђивало стање споменика, да би искључиво стање и значај непокретног културног добра утврђивали приоритет конзерваторског рада, предложена је израда базе података стања и мера заштите непокретних културних добара. База треба да за сваки поједини споменик пружи основне податке, да прикаже историју досадашњег рада и да утврди потребне конзерваторске мере и њихову хитност. Упит о стању споменика даће приоритете, односно план рада, а упит о изведеним радовима даће извештај о раду.

кључне речи: баштина, заштита споменика, споменици културе, конзервација, рестаурација

1. Служба заштите споменика културе се састоји од Републичког завода за заштиту споменика културе и мреже од дванаестак регионалних, међуопштинских, општинских и градских завода. Сви ови заводи изводе на непокретним културним добрима радове који се унапред планирају. Праве се планови рада појединачно, одељења и појединих завода. Коначно, планови рада мреже завода се усклађују и одређују се приоритети.

Међутим, није увек стање или значај једног споменика оно што га сврстава међу приоритете, па често долази до промене редоследа рада и распореда ограничених финансијских средстава. Јубилеји, захтеви и притисак цркве или политичких структура могу наметнути рад на неком мење угроженом објекту или пре обезбедити финансијска средства за извођење. И донације за радове се морају искористити, а добијају се увек за одређени објекат, а не за службу заштите. Тако приоритети радова на споменицима постају некаква договорна категорија, а дешава се и преливање новца са планираних објеката на пројекте од тзв. државног значаја (опет утицај политике). Затим, интересовање самих конзерватора за поједине споменике или проблеме на њима доводи понекад те објекте међу приоритете...

Даље, организована државна служба заштите ради већ 55 година, тако да је велика вероватноћа да је на једном споменику већ интервенисано, па је важно знати и шта. О радовима можда постоји документација или објављени чланак, али

постоје случајеви кад документације нема. Понекад је веома тешко за поједине објекте утврдити шта се радило или копало и који је материјал употребљен.

Дакле, евидентан је проблем утврђивања стања једног непокретног културног добра на начин да се може поредити са стањем другог (упоредива дијагноза). С обзиром да хронично недостају средства за радове на споменицима културе, важно је да се на тачан и упоредиви начин утврди стање и хитност предузимања мера, односно добије листа стварних приоритета. Посебан је проблем утврђивања поузданих података о ранијем стању и изведеним конзерваторским интервенцијама на једном објекту (историја болести и историја лечења).

2. Да би се на егзактан начин решило питање утврђивања приоритета конзерваторских радова, у Републичком заводу за заштиту споменика културе предложена је израда базе података стања и мера заштите непокретних културних добара. Предвиђено је да база садржи основне податке о споменику - место, општину, број, категоризацију, као и кратки опис споменика. Ови подаци се преузимају из званичних докумената, односно Централног регистра споменика, с тим што су места и општине преузете из базе Завода за статистику. Опис изведених радова, односно досадашње мере и активности на споменику попуњавају се према стварном стању.

Било је планирано да, по повратку са терена, сваки сарадник Завода попуни рубрику стања споменика, тако да ће низ оваквих записа омогућити праћење стања кроз време. Рубрика потребних мера заштите се такође попуњава по обиласку, а низ оваквих записа имаће вредност за настављаче радова јер ће дати историју интервенција на споменику. Предвиђена је рубрика градације стања - добро, лоше, веома лоше. Рубрику потребних мера техничке заштите прати и градација хитности извођења радова (одмах, у року од 6 месеци, у року од 5 година). Сарадник који попуњава ове рубрике потписује се тако што своје име бира између понуђених имена, а списак је преузет од рачуноводства Завода.

Маске су креиране за унос на српском и енглеском језику, а посебне форме су предвиђене за превођење српског текста на енглески. Извештаји су креирани по више критеријума, такође на два језика.

Очекиване последице попуњене и ажурне базе су константно праћење "историје болести" и "историје лечења" једног споменика. Конкретно, тражени извештаји дали би следеће податке:

- списак објеката по приоритету угрожености, односно стања: добро, лоше и веома лоше; практично *План рада*, и то хитне интервенције, краткорочни и средњорочни план; уређен по општинама, заводима, појединим сарадницима-конзерваторима...
- списак објеката на којима је рађено у претходном периоду, практично *Извештај о раду*; уређен по заводима, општинама, или рад целе службе заштите...
- списак сарадника према ангажованости, односно извештај о раду сваког сарадника- конзерватора,
- списак споменика по било ком критеријуму: место, општина, територијална припадност неком заводу, категорија, угроженост, извођење радова, хитност интервенција...
- један од предвиђених извештаја је "здравствени картон" који садржи, сем основних података о споменику, и последње изведене радове, последње утвр-

ђено страње, степен угрожености и степен хитности, заједно са три карактеристичне фотографије из различитих периода (пре и после радова, последње утврђено стање).

Дакле, попуњена и редовно ажурирана база даје могућност руководству завода и сарадницима да у сваком тренутку провере стање споменика, добију списак најугроженијих и да планирају своје радове. Било је предвиђено да се база прилагоди претраживању путем Интернета, како би се сви информисали о тренутном стању, као и да се брзо дође до података о промени стања.

3. База је замишљена половином 2001. године, а завршена у програму MS Access до краја те године... Базу је по идеји аутора овог текста програмирао Ратко Кисић у сарадњи са Душком Петковићем. План је био да се прво унесу споменици с подручја Косова и Метохије, с обзиром на угроженост и општу ситуацију. ОDMAХ су се показали и недостаци планираних активности на попуњавању базе. Сарадници Завода нису давали податке, али и да јесу, поставља се питање релативности и субјективности процене, односно упоредивости података. Тако је, после пола године без помака, предложено да се формира тим који ће попуњавати базу, што је засновано на идеји да исти људи виде све споменике и утврде стање према јединственим критеријумима.

Основне податке за све категорисане споменике са подручја Косова и Метохије унели су сарадници Републичког завода, археолог Маја Ђорђевић и систем-администратор Душко Петковић. Застој је настао код уношења тренутног стања и досадашњих радова, а узрок је немогућност објективног увида, односно обиласка објеката, јер средстава нема, споменици на терену су тешко доступни, или сасвим недоступни. База без комплетних података није функционална, односно не могу да се добију потребни извештаји, осим, нпр. списка објеката по административним критеријумима.

sinisa@EUnet.yu

Siniša Temerinski

DATA BASE OF CONDITIONS AND PROTECTIVE MEASURES OF MONUMENTS SITES AND PLANNING OF CONSERVATION ACTIVITIES

Activities concerning immobile cultural properties are planned by the cultural monuments protection service in such a way that planned activities of individual conservators and individual institutions are coordinated and priorities are determined. But, the condition of a monument is not always the criterium that rates it among the priorities. Often it has to do with requests for activities to be performed on certain monuments, as well as the conservators' special interest for certain monuments. In order to determine the condition of a monument in a more precise manner, so that only the condition and significance of an immobile cultural property influence the priority of conservationist activities, the development of an "immobile cultural properties conditions and protective measures" data base has been proposed. For each individual property, this data base should provide basic facts about the monument, give an up to date history of previous protective activities, and determine the necessary conservationist measures and their urgency. A query about the condition of the monument will give the priorities, i.e. plan of activities, while a query about previous activities will provide a report of these activities.

Key words: heritage, cultural monuments, conservation, restauration